

HAZAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK A NEMZETKÖZI RANGSOROKBAN⁺

BANÁSZ ZSUZSANNA^{a,b,*} – CSÁNYI VIVIEN VALÉRIA^{a,b} –
TELCS ANDRÁS^{a,b,c,d} – KOSZTYÁN ZSOLT TIBOR^{a,b,e}

^aMTA-PE Budapest Rangsor Kutatócsoport

^bPannon Egyetem, Kvantitatív Módszerek Intézeti Tanszék

^cWigner Fizikai Kutatóközpont, Komputációs Tudományok Osztálya

^dBME Számítástudományi és Információméleti Tanszék

^eASK Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete

A hazai felsőoktatási intézmények lényegében csak a presztízs növelése érdekében igyekeznek előrelépni a nemzetközi rangsorokban. Bár ezeket a rangsorokat rengeteg kritika éri, szerepük megkerülhetetlen, és valóban befolyásolják az intézmények megítélését. Ezért az intézmények hajlandóak akár erőfeszítéseket is tenni, javítani azokon a mutatókon, amelyek a rangorkészítés alapját képezik. Tanulmányunkban azt mutatjuk be, hogy az egyes rangsorokban milyen mutatók alapján alakul ki a magyarországi felsőoktatási intézmények pozíciója.

Kulcsszavak: hazai egyetemek, nemzetközi felsőoktatási rangsorok, idősoros vizsgálatok

In essence, Hungarian higher education institutions seek to advance in international rankings only for the sake of increasing prestige. Although these international rankings are subject to constant criticism, their role is inevitable and indeed influences the judgment of institutions. Therefore, institutions are willing to make efforts to improve their indicators that are the basis of these rankings. The study shows the position of Hungarian higher education institutions in international rankings by ranking indicators.

Keywords: Hungarian universities, world university rankings, time series analysis

* Levelező szerző: Banász Zsuzsanna, Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar Menedzsment Intézet, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10. E-mail: banasz.zsuzsanna@gtk.uni-pannon.hu

⁺ Jelen kutatás az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt keretében, illetve a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen folyt kutatás eredményeképpen részben az NKFIH BME NC TKP2020 BME NC TKP2020 Nemzeti Kihívások program, részben az Emberi Erőforrások Minisztérium, Felsőoktatási Kiválósági Program (BME FIKP-MI/SC) támogatásával jött létre.

Bevezetés

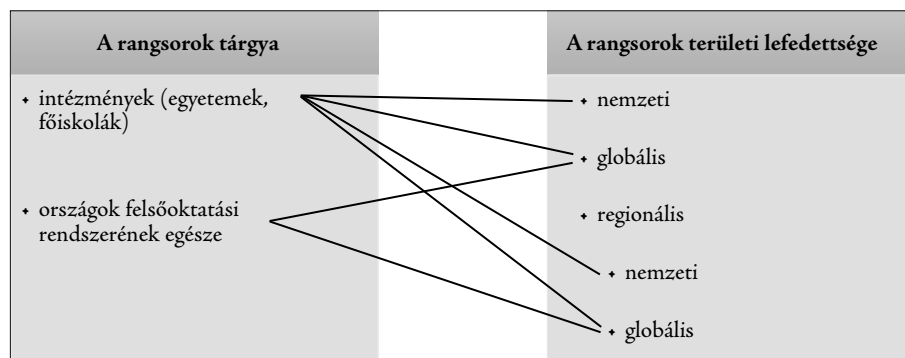
A felsőoktatási rangsorok, bármennyire sok kritika éri is őket (Olçay–Bulu 2017), a körük épített marketing miatt (Fáabri 2020) egyre inkább befolyásolják az intézmények társadalmi megítélését. Az intézmények presztízsét nagymértékben növeli e rangsorokban történő lényeges előrelépés, illetve az, ha az intézmény egy rangsor első 500, 200, 100 helyezettje közé kerül. Az egyetemi stratégia sikerességének egyik kulcsmutatója lehet a nemzetközi egyetemi rangsorokban elfoglalt helyezés.

A felsőoktatási rangsorok eredetileg (1983-ban) azzal a céllal születtek, hogy a felsőoktatásban továbbtanulni szándékozókat segítsék a számukra megfelelő intézmény kiválasztásában (Lukman–Krajnc–Glavi 2010; Shin 2011). Azóta egyre több felsőoktatási toplista lát napvilágot, ezzel párhuzamosan a kritikák száma is növekszik (Soh 2017). Ezt ellensúlyozandó, ma már léteznek olyan módszerek, amelyek képesek meghatározni azon országok/intézmények, illetve indikátorok körét, amelyek alapján az intézmények vagy az országok felsőoktatási rendszere összehasonlítható (Raponi–Martella–Maruotti 2016; Kosztyán et al. 2019). Jelen kutatásnak nem célja a rangsorokat – véleményünk szerint is jogosan – ért kritikák körének bővítése, mivel a hazai intézményeknek ez a versenypálya egy adottság, ezen kell a jobb eredményt elérniük.

A tanulmány további három fejezete közül az elsőben ismertetjük a felsőoktatással foglalkozó rangsorok fajtáit. A másodikban szemléltetjük a hazai intézmények rangsorokban elfoglalt helyezésének időbeli változását. A harmadikban bemutatjuk néhány rangsor esetében azt, hogy 2013-ról 2019-re hány százalékban változtak a magyar intézmények rangsorképző alindikátorai. Az utolsó fejezetben összefoglaljuk kutatásunkat.

A felsőoktatási rangsorok fajtái

Napjainkra sokféle rangsor jelent meg a felsőoktatásban. Ezeket csoportosíthatjuk (1. ábra) egyrészt aszerint, hogy a vizsgálat tárgyát intézmények (egyetemek, illetve főiskolák) képezik, vagy az országok teljes felsőoktatási rendszerének egészét vizsgálják, másrészt pedig a területi (földrajzi) lefedettségük szerint. Utóbbi alapján léteznek nem-

1. ábra: Felsőoktatási rangsorok fajtái a rangsorok tárgya és területi lefedettsége szerint

Forrás: Saját szerkesztés a rangsorok honlapjain elérhető információk alapján

zeti szintű rangsorok, globálisak (amelyek a világ összes felsőoktatási intézményét vizsgálják, legalábbis azokat, amelyekről a rangsor készítői számára hozzáférhető a rangsor felállításához szükséges adatok), továbbá vannak regionális rangsorok is.

Az intézményi szintű nemzeti rangsorokra (az 1. ábrán az 1. vonal) példa hazánkban a HVG rangsora, globális lefedettségűre (2. vonal) a Sanghaj ranking néven is ismert ARWU rangsor. A regionális intézményi rangsorok lehetnek nemzeten belüliek (3. vonal), például ilyen az USA-ra vonatkozóan az U.S. News rangsora, amely földrajzi elv alapján külön rangsort publikál az északi, déli, közép-nyugati és nyugati intézményekre. A regionális rangsorok többsége globális szinten határozza meg a régiókat (4. vonal), mely régiókat vagy földrajzi vagy gazdasági értelemben képzik. Előbbire példaként hozhatók azok a rangsorok, amelyek például csak az európai, ázsiai vagy a latin-amerikai felsőoktatási intézményeket vizsgálják, utóbbira pedig az olyan rangsorok, amelyek például csak a BRICS (Brasil, Russia, India, China and South Africa) országok intézményeit. Az intézményi rangsorokon belül található tematikus rangsorok is, amelyek egy-egy tudományterületen belüli rangsort publikálnak.

Az intézményeket sorrendbe állító rangsorokról áttérve az országok teljes felsőoktatási rendszerét vizsgálókra megállapítható, hogy ezekből lényegesen kevesebb létezik. Több próbálkozás volt arra vonatkozóan, hogy a világ országait sorba állítsák a felsőoktatási rendszerük egésze alapján (az 1. ábrán az 5. vonal), például a Lisbon Council 2008-ban 17 európai OECD-országot rangsorolt (*Ederer–Schuller–Willms 2009*), a Quacquarelli Symonds (QS) is publikált országgrangsort 2003-ban, 2016-ban és 2018-ban. A legrégebb óta (2012-től) évente nyilvánosságra hozott országgrangsort az Universitas21 (U21) nevű szervezet készíti. Korábbi vizsgálatainkban bemutattuk, hogy hogyan lehetne az országokat a felsőoktatási rendszerük egésze alapján, ún. ligákba sorolni (6. vonal) (*Kosztján et al. 2019*). Míg az 5. vonal esetében a világ országait külön-külön rangsorolják, azok felsőoktatási rendszere alapján, addig a 6. vonal azokra a módszerekre utal, amelyekkel ligákba (régiókba) sorolják az országokat, és csak e ligákon belül ajánlják a rangsor felállítását (ahelyett, hogy minden országot egy rangsorban kezelnének).

A továbbiakban csak a nemzetközi, nem tematikus, intézményeket listázó rangsorokra fókuszálunk. Az 1. táblázat foglalja össze a tanulmányunkban vizsgált rangsorokat készítő szervezetek nevét, székhelyét, a globális rangsoruk nevét, és a továbbiakban a megjelölésükre használt rövidítést.

1. táblázat: A vizsgált nemzetközi rangsorok

Publikáló szervezet		A globális rangsorok	
neve	székhelye	neve	rövidítése
Leiden University / Centre for Science and Technology Studies (CWTS)	Leiden, Hollandia	Leiden Ranking	Leiden
Európai Bizottság	Gütersloh, Németország	U-Multirank	U-Multirank
ShanghaiRanking Consultancy	Sanghaj, Kína	Academic Ranking of World Universities (ARWU)	ARWU (Sanghaj)

1. táblázat: (folyt.)

Publikáló szervezet		A globális rangsorok	
neve	székhelye	neve	rövidítése
U.S. News World Report	Washington, US	Best Global Universities	U.S. News
SRG S.L. / Scimago Lab	Granada, Spanyolország	Scimago Institutions Rankings / Higher Education	SIR
Times Higher Education (THE)	London, UK	World University Rankings	THE
Quacquarelli Symonds (QS)	London, UK	World University Rankings	QS
Round University Ranking (RUR) Agency	Moszkva, Oroszország	World University Rankings	RUR
Informatics Institute of Middle East Technical University	Ankara, Törökország	University Ranking by Academic Performance (URAP)	URAP
Center for World University Rankings (CWUR)	Rász el-Haima, Egyesült Arab Emírségek	World University Rankings	CWUR

Forrás: Saját szerkesztés a rangsorok honlapjain elérhető információk alapján.

Hazai intézmények a nemzetközi rangsorokban

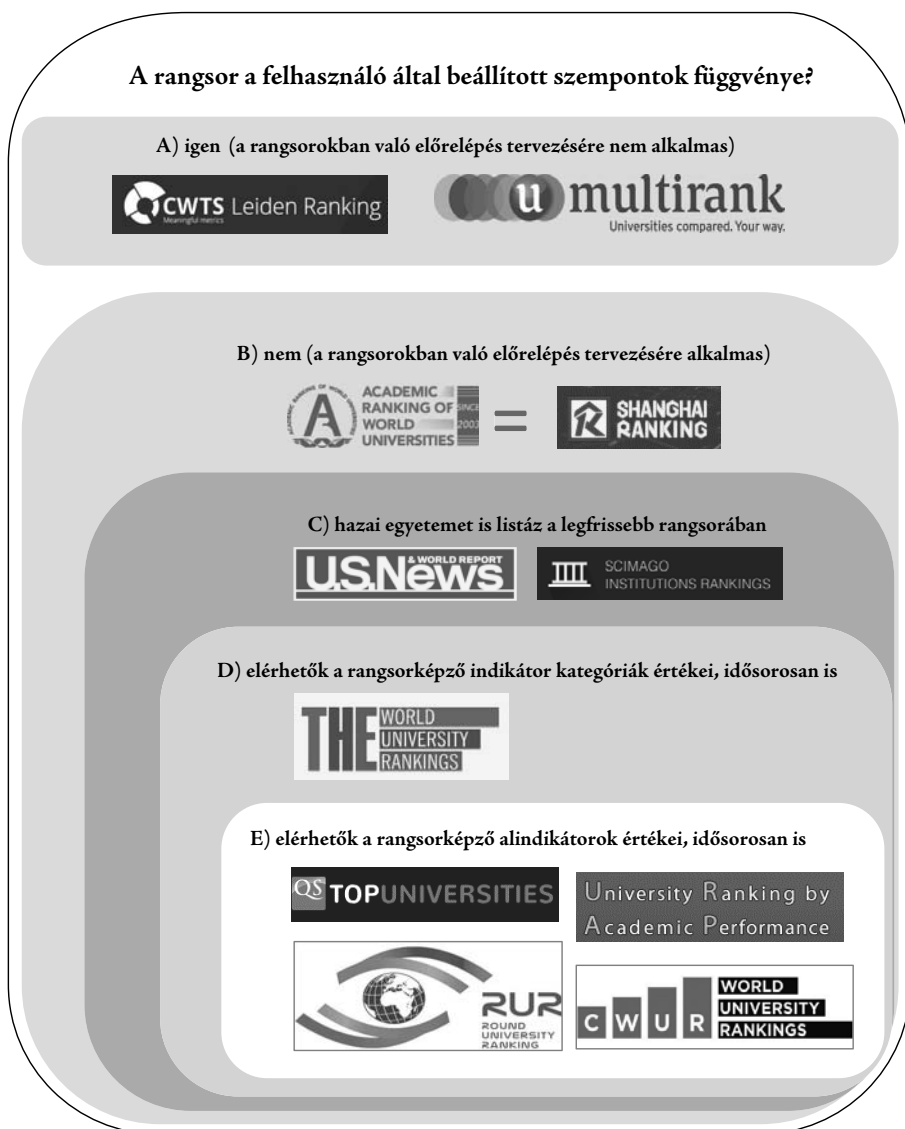
A továbbiakban a 2. táblázatban felsorolt hazai intézmények pozícióit elemezzük, mivel ezek szerepeltek a vizsgált rangsorok valamelyikében.

2. táblázat: A vizsgált hazai felsőoktatási intézmények

Budapesti Corvinus Egyetem (BCE)
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME)
Közép-európai Egyetem (CEU)
Debreceni Egyetem (DE)
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Miskolci Egyetem (ME)
Nyugat-magyarországi Egyetem (NYME)
Óbudai Egyetem (ÓE)
Pannon Egyetem (PE)
Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE)
Pécsi Tudományegyetem (PTE)
Semmelweis Egyetem (SE)
Széchenyi István Egyetem (SZE)
Szent István Egyetem (SZIE)
Szegedi Tudományegyetem (SZTE)

Forrás: Saját szerkesztés

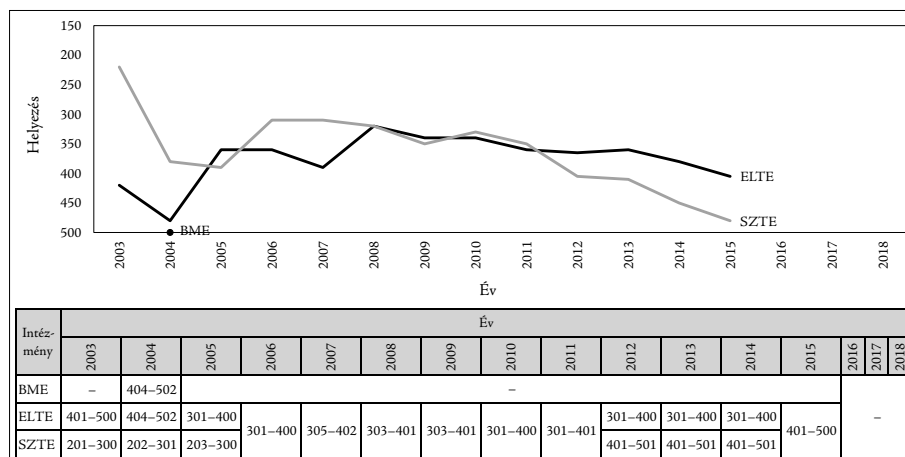
A nemzetközi rangsorokat aszerint is csoportosíthatjuk, hogy mennyire alkalmasak a hazai intézmények számára az adott rangsorban való előrelépés tervezésére (2. ábra). A 2. ábra A) részébe kerültek azok a rangsorok, amelyek alapján az előrelépés nem jól tervezhető, mivel ezek „nem rögzített” rangsorok, ami azt jelenti, hogy az online megjelenő rangsor attól függ, hogy előzetesen a felhasználó milyen, számára fontosnak tartott szempontokat adott meg. Ilyen a Leiden-rangsor – amely csak a kimagasló mennyiségű és minőségű publikációval rendelkező intézményeket tartalmazza –, valamint

2. ábra: Felsőoktatási rangsorok csoportosítása az előrelépés tervezhetősége szempontjából
 Forrás: Saját szerkesztés a rangsorok honlapjain elérhető információk alapján

az U-Multirank. A 2. ábra B) részében található azok a rangsorok, amelyek alapján az előrelépés jobban tervezhető, mivel ezek „rögzített” rangsorok, azaz nem a felhasználó preferenciáinak függvénye az intézmények sorrendje. Ezek tovább csoportosíthatók aszerint, hogy a legutóbb publikált rangsoruk tartalmazott-e hazai egyetemet (C rész), továbbá elérhető-e a rangorképző indikátorcsoportok (D rész) vagy akár minden rangorképző alindikátor értéke (E rész).

A 2. ábra B) részébe került a felsőoktatási rangsorok közül talán a legismertebb Sanghaj rangsor (ARWU). E rangsort eddig a 2003–2018 évekre vonatkozóan készítették el körülbelül 1200 intézmény vizsgálatával, amelyek közül a legjobb 500-at publikálják. Bár a legutóbbi rangsoruk nem tartalmaz hazai egyetemet, az alábbi 3 egyetemünk szerepelt valaha a Sanghaj top 500-as listájában: a BME (csak 2004-ben, a 404–502. helyezés között), az ELTE (a 2003–2015. években a 301–502. helyezés között) és a Szegedi Tudományegyetem (szintén a 2003–2015. években, a 201–500. helyezés között). A 3. ábra szemlélteti, hogy időben hogyan alakult e 3 egyetem helyezése az ARWU rangsorban.

3. ábra: Magyar intézmények a Sanghaj (ARWU) rangsorban

Forrás: Saját szerkesztés az ARWU adatai (<http://www.shanghairanking.com/>) alapján

Egyik év Sanghaj rangsorában sem szerepelt, azonban az ARWU nyilvántartja az alábbi magyar intézményeket is: CEU, Debreceni Egyetem, Pécsi Tudományegyetem. Ennek oka, hogy nem szerepel több magyar intézmény a Sanghaj listájában az lehet, hogy nem teljesítik a rangsorba való bekerülési feltételeket, vagyis esetükben nem teljesül legalább egy feltétel az alábbiak közül: *Nature*-ben vagy a *Science*-ben publikált cikk, Nobel-díjas, Fields-érem díjas, kiemelkedően sokat hivatkozott kutató, szignifikáns mértékű publikáció indexálva a Science Citation Index-Expanded (SCIE) felületen és a Social Science Citation Indexben (SSCI).

A 2. ábra C) részében látható U.S. News rangsora, valamint a SIR legutóbbi listája tartalmaz hazai intézményeket, azonban ezek esetében nem érhető el a rangorképző indikátorok értékei idősorosán, csak a legutóbbi évre vonatkozóan. A U.S. News nyilvántartásába való bekerülés feltétele az alábbi két kritérium közül legalább

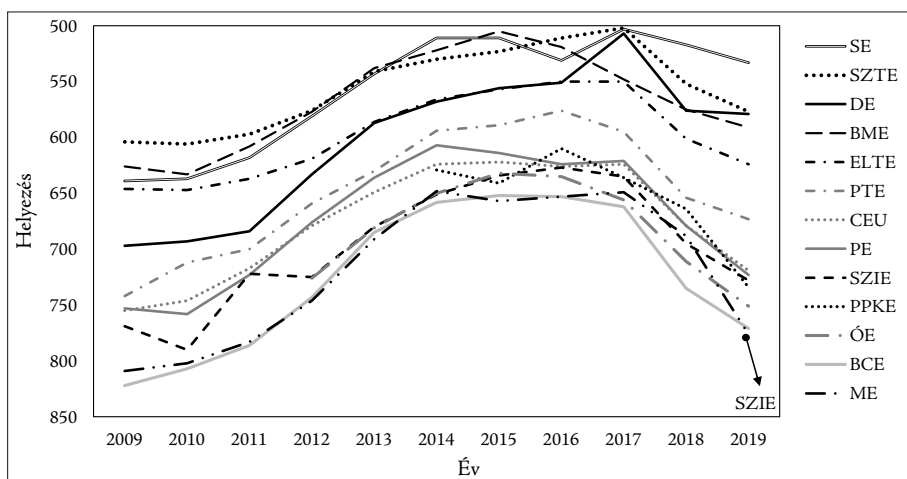
az egyik teljesítése: minimum 1500 Web of Science (WoS) publikáció a rangsorban vizsgált 5 éves időszak alatt vagy a Clarivate Analytics' Global Reputation Survey top 250 helyezésében való szereplés. A SIR rangsorába való bekerülési feltétel pedig az, hogy a kiválasztott időszak utolsó évében legalább 100 darab publikációval kell rendelkezni a Scopusban. A U.S. News legutóbbi, 2018-as rangsorában 7 magyar intézmény lehetőséget fel a listázott 1250 felsőoktatási intézmény között. Ezek helyzetét foglalja össze a 3. táblázat.

3. táblázat: Magyar intézmények a U.S. News rangsoraiban, 2018

Intézmény	Helyezés		
	Magyarországon (n = 7)	Európában (n = 499)	Világszinten (n = 1250)
ELTE	1.	220.	489.
DE	2.	283.	634.
SE	3.	294.	663.
SZTE	4.	314.	729.
BME	5.	367.	894.
PTE	6.	400.	995.
SZIE*	–	–	–

Megjegyzés: * SZIE: már nyilvántartja a U.S. News, de még nem adtak neki rangorszámot.
 Forrás: Saját szerkesztés az U.S. News adatai (<https://www.usnews.com/education/best-global-universities>) alapján

A SIR 3471 felsőoktatási intézményt rangsoroló legutóbbi (2019) listájában már több (14) hazai intézmény szerepel. Ezek idősorát mutatja a 4. ábra, melyből azt látni,

4. ábra: Magyar intézmények a SIR rangsorban. Forrás: Saját szerkesztés a SIR adatai (<https://www.scimagoir.com/rankings.php?sector=Higher%20educ. country=HUN>) alapján

hogy az intézmények összességében 2009-től 2014-ig javuló trend volt tapasztalható, míg 2017-től a trend csökkenő.

A 2. ábra D) részében feltüntetett THE rangsor esetében a rangsorképző indikátorok értékei is hozzáférhetőek idősorosan, de csak az 5 fő rangsorképző kategóriára vonatkozóan, ezek részleteire, azaz a rangsort meghatározó 13 alindikátorra nem. A THE rangsorban azok az intézmények jelenhetnek meg, amelyek különböző tudományterületeken alapszakos hallgatókat képeznek, és 5 év alatt legalább 1000 darab publikációval rendelkeznek a Scopusban. Az egyetemeknek lehetőségük van arra, hogy saját maguk adjanak meg adatokat a THE Secure Data Collection Portalon keresztül, ezzel is biztosítva azt, hogy az intézmény megjelenjen a THE rangsorok valamelyikében.

A THE rangsoraik között megtalálható a globális szintű verzió mellett olyan regionális lista, amelyben hazánk is érintett. Ez a világ feltörekvő gazdaságainak (EE: Emerging Economies) intézményeit hasonlítja össze. A THE globális rangsora 9 évről (2011–2019) érhető el, de hazánk intézményei csak 2016-tól találhatók meg benne. 2011-ben még csak 200 intézményt rangsoroltak, majd a 2012–2015-ös időszakban 400-at, és akkor jelent meg magyar intézmény is e rangsorban, amikor (2016-ban) már 800-ra bővült a vizsgált intézmények köre. Az EE regionális rangsor a 2014–2019. évekre készült (2017-ig a rangsor a BRICS & Emerging Economies nevet viselte).

A 4. táblázat összegzi a hazai intézményeknek a THE rangsoraiban elfoglalt helyezésének időbeli változását. Az elérhető rangsorokban az intézményeink közül a CEU érte el a legjobb helyezést, mégpedig 2017-ben, amikor a globális lista 301–350. helyén állt kb. 1000 felsőoktatási intézmény közül, az EE regionális listában pedig a 16. helyen szerepelt 300 intézményből. Érdekes, hogy a CEU sem korábban, sem a későbbi években nem szerepelt a THE listájában. A legfrissebb rangsort tekintve, a magyar egyetemek közül a Semmelweis Egyetem végzett az élen: a globális rangsorban szereplő kb. 1260 intézmény közül a 401–500. helyen, az EE regionális rangsorban pedig a 67. helyen, a vizsgált 442 intézmény közül.

4. táblázat: Magyar intézmények a THE rangsoraiban, 2014–2019

	Év					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	a) A globális rangsorban ^a					
<i>n</i>	400	401	800	981	1103	1258
CEU	–	–	–	301–350	–	–
SE	–	–	501–600	501–600	401–500	401–500
ELTE	–	–	601–800	601–800	601–800	601–800
PTE	–	–	601–800	601–800	601–800	601–800
SZTE	–	–	601–800	601–800	601–800	601–800
BME	–	–	601–800	601–800	801–1000	801–1000
DE	–	–	601–800	800	–	801–1000
BCE	–	–	–	–	801–1000	1001+

4. táblázat: (folyt.)

	Év					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
b) A feltörekvő gazdaságok régiójára (EE: <i>Emerging Economies</i>) vonatkozó rangsorban ^b						
<i>n</i>	100	100	200	300	378	442
CEU	–	–	–	16	–	–
SE	60	55	64	65	61	67
ELTE	–	–	112	123	131	119
PTE	–	–	137	122	127	141
STE	93		136	129	156	162
BME	–	–	149	154	200	251–300
DE	60	67	150	201–250	201–250	201–250
BCE	–	–	–	–	251–300	301–350

Forrás: Saját szerkesztés a THE adatai alapján (^a<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2019/world-ranking>; ^b<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2019/emerging-economies-university-rankings>)

A 2. ábra E) részében feltüntetett 4 rangsor (QS, RUR, URAP, CWUR) esetében minden rangsorképző alindikátor értékei is hozzáférhetők idősorosan.

A QS rangsorába való bekerüléshez fel kell venni a kapcsolatot a rangsor készítőivel. A kapcsolatfelvétel után az intézménynek részt kell vennie a „QS Ranking Entry Evaluation” folyamatában, amely során kiderül, hogy melyek azok a területek, amelyeken az adott intézmény megfelel a rangsor követelményeinek, és melyek azok, amelyeken az intézménynek erősödnie kell. A QS rangsoraiban az 5. táblázatban lévő hazai intézmények szerepelnek. A QS-nek sem csak a globális rangsorát vizsgáljuk, hanem 23 feltörekvő európai és közép-ázsiai országra (EECA: *Emerging Europe and Central Asia*) vonatkozó regionális rangsorát is.

5. táblázat: Magyar intézmények a QS rangsoraiban

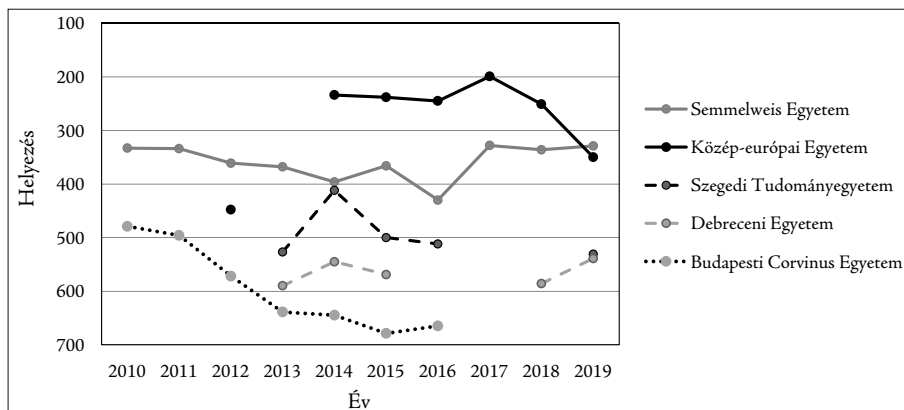
	Év					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
a) A globális rangsorban ^a						
<i>n</i>	863	891	916	959	1000	1002
SZTE	551–600	501–550	501–550	501–550	470	501–510
DE	601–650	601–650	651–700	651–700	601–650	601–650
ELTE	601–650	601–650	601–650	651–700	701–750	651–700
PE	–	–	701+	751–800	701–750	651–700
BME	–	–	701+	751–800	801–1000	801–1000
BCE	701+	701+	701+	801–1000	801–1000	801–1000

5. táblázat: (folyt.)

	Év					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>b) A feltörekvő európai és közép-ázsiai régióra (EECA: Emerging Europe and Central Asia) vonatkozó rangsorban^b</i>						
<i>n</i>	–	240	302	305	305	–
SZTE	–	13	15	27	26	–
DE	–	29	29	35	30	–
ELTE	–	16	27	30	20	–
PTE	–	53	58	63	53	–
BME	–	32	22	28	29	–
BCE	–	42	41	45	48	–

Forrás: Saját szerkesztés a QS adatai alapján (^a <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>; ^b <https://www.topuniversities.com/university-rankings/eeca-rankings/2019>)

Az 5. táblázat *a)* részéből az olvasható ki, hogy 2015 és 2020 között a legelőkelőbb helyezéssel a Szegedi Tudományegyetem büszkélkedhet, ugyanis ők a QS 2019-es rangsorában bekerültek a top 500-ba: 1000 intézményből a 470. helyre. A legújabb, 2020-as rangsorban is ők vezetik a hazai listát az 501–510. helyezésükkel. Érdekes megfigyelni, hogy az 5. táblázat *b)* részében összefoglalt EECA régió belüli helyezések sorrendje nem azonos az *a)* részben lévő globális listáéval. Ennek az az oka, hogy a regionális rangsorhoz nem csak azokat az indikátorokat használják, amelyeket a globális rangsorhoz, ezáltal a közös indikátorok súlya is eltér. Mindenesetre a QS legújabb (2019-es) EECA régió belüli listáját az ELTE vezeti a magyar egyetemek közül: a 20. helyre sorolták őket az EECA 305 felsőoktatási intézménye közül.

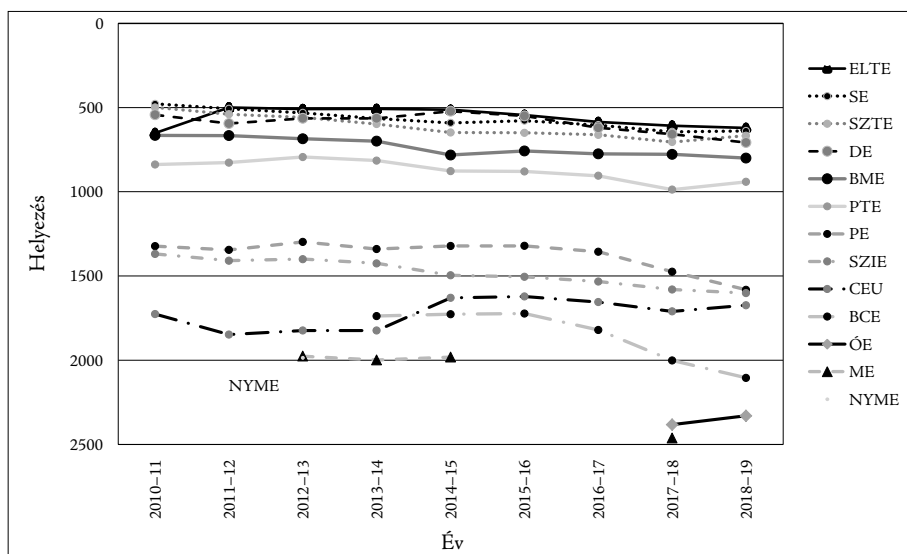
5. ábra: Magyar intézmények a RUR rangsorban

Forrás: Saját szerkesztés a RUR adatai (<http://roundranking.com/>) alapján

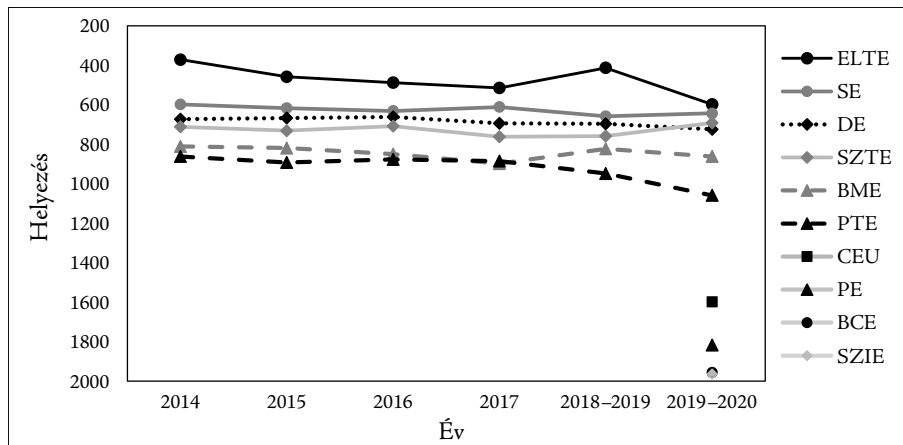
A RUR rangsorát 80 ország kb. 930 felsőoktatási intézményéről készítették el ez ideig 10 évre (2010–2019) vonatkozóan, melyben az 5. ábrán látható 5 hazai intézmény szerepel. Legjobb (199.) helyen a CEU helyezkedett el 2017-ben, azóta romlott a rangsorszáma, és a jelenlegi (2019-es) rangsorban már a Semmelweis Egyetem vezet a hazai intézményeket, a globális 329. helyezéssel. A RUR rangsorába való bekerüléshez fel kell venni a kapcsolatot a rangsor készítőivel, mivel az intézmények maguk biztosítják a nyers adatokat a rangsor számára.

Az URAP rangsora 2500 felsőoktatási intézmény helyezését publikálta eddig 9 évről, a 2010–2011-es időszaktól kezdve a jelenlegi 2018–2019-es időszakig. E rangsorokban a 6. ábrán látható 13 hazai intézmény található. A top 500 intézményen belül (a 499. helyen) csak a 2010–2011-es rangsorban szerepelt a Szegedi Tudományegyetem, majd egy évvel később a 2011–2012-es rangsorban az ELTE. A legfrissebb rangsorban szintén az ELTE vezet a magyar intézményeket a globális lista 621. helyezettjeként. Az URAP rangsora csak és kizárólag objektív adatokon alapul, így ahhoz, hogy egy intézmény megjelenhessen a rangsorban, kiemelkedő számú publikációval kell rendelkeznie a WoS-hoz tartozó InCites-ban. Azok az intézmények kerülnek elsősorban kiválasztásra, amelyek benne vannak a 3000 legtöbb publikációval rendelkező felsőoktatási intézményben az InCites adatai alapján. Az adatok feldolgozása és szűrése után a rangsorba végül 2500 intézmény kerül be.

A CWUR rangsorait eddig 8 évre vonatkozóan (2012-től a jelenlegi 2019–2020-as rangsorig) készítették el. Azokat az intézményeket rangsorolják, amelyek a Clarivate Analytics top folyóirataiban publikálnak. A rangsorolt felsőoktatási intézmények száma az első két évben még csak 100 volt, majd a következő 5 évben 1000, és a legfrissebb rangsorban már 2000 intézmény szerepel. Hazai intézmény az első két évben még

6. ábra: Magyar intézmények az URAP rangsorban. Forrás: Saját szerkesztés az URAP adatai (<http://www.urapcenter.org/2018/world.php?q=MS0yNTAw>) alapján

7. ábra: Magyar intézmények a CWUR rangsorban

Forrás: Saját szerkesztés a CWUR adatai (<https://cwur.org/2019-2020.php>) alapján

nem szerepelt, az ezt követő 5 évben 6-ot rangsoroltak, a legfrissebben pedig már 10-et. Helyezésük időbeli változását mutatja a 7. ábra.

Amennyiben egy intézmény nem szerepel valamelyik rangsorban, ennek oka az lehet, hogy vagy nem teljesíti a bekerülési kritériumokat, vagy olyan rangsorról van szó, amely kérdőíves reputációfelméréseket is számításba vesz, és ezekben nem szerepel az adott intézmény. Az intézményeknek azonban lehetőségük van kezdeményezni a bekerülést ezen rangsorokba az egyes rangsorok honlapján keresztül vagy a rangsorkészítőkkel való kapcsolatfelvétel által. Például a QS-nél az intézmények ajánlásokat tehetnek arra vonatkozóan, hogy mely intézményekkel, illetve mely munkáltatókkal töltsék ki a reputációfelméréseket.

Felzárkózás vagy leszakadás?

A 6. táblázatban bemutatjuk, hogyan változott a hazai intézmények helyezése 2013-ról 2019-re. Azért 2013-at választottuk a viszonyítás alapjául, mivel ehhez az évhez tudtuk beszerezni a legtöbb adatot. Csak az URAP és a RUR rangsora az, amely a legutóbbi listájában és a 2013-asban is szerepeltetett magyar intézményt, így a 6. táblázat e két rangsorban bekövetkezett változást mutatja.

Mivel az URAP-ban nagyobb változások tapasztalhatók 2013-ról 2019-re, mint a RUR-ban, és több intézményről van benne adat, ezért az URAP-ot képező 6 részindikátor változását is megvizsgáltuk: Q1-3 cikkek, idézettség, publikációk, nemzetközi publikációk, az adott intézmény a világ átlagához képest hogyan teljesít a cikkek számában (AIT: Article Impact Total) és az idézettségben (CIT: Citation Impact Total). Az átlagos magyar intézmény 2013-ról 2019-re a Q1–Q3 cikkek számában fejlődött legkevésbé és az idézettségben a leginkább.

Az URAP legfrissebb (2019) rangsorára koncentrálnak megnéztük, hogy a hazai intézmények hány százalékot teljesítettek az URAP 1. helyezett intézményéhez képest (Harvard University, US), a 100. helyezetthez viszonyítva (King Abdulaziz University, Szaúd-Arábia) és a 200. helyezetthez képest (Lomonosov Moscow State University,

6. táblázat: Hazai intézmények változása a RUR és URAP rangsorokban, 2013–2019

Globális rangsorok										
Rangsor	RUR					URAP				
Év	2013	2019		változás 2013- ról 2019-re		2013–2014	2018–2019		változás 2013- ról 2019-re	
N	672	930				2000	2500			
N _{magyar}	4	4				11	11			
Helyezés										
	a)	b)	a)	b)		a)	b)	a)	b)	
ELTE	–	–	–	–	–	1.	508.	1.	621.	–113
SE	1.	368.	1.	329.	39	3.	565.	2.	639.	–74
SZTE	2.	527.	3.	531.	–4	4.	598.	3.	667.	–69
DE	3.	590.	4.	539.	51	2.	564.	4.	708.	–144
BME	–	–	–	–	–	5.	700.	5.	800.	–100
PTE	–	–	–	–	–	6.	815.	6.	941.	–126
PE	–	–	–	–	–	7.	1340.	7.	1582.	–242
SZIE	–	–	–	–	–	8.	1425.	8.	1601.	–176
CEU	–	–	2.	350.	–	10.	1824.	9.	1674.	150
BCE	4.	639.	–	–	–	9.	1738.	10.	2105.	–367
ÓE	–	–	–	–	–	–	–	11.	2330.	–
ME	–	–	–	–	–	11.	1999.	–	–	–

Megjegyzés: a) helyezés a magyar intézményeken belül; b) helyezés a teljes rangsorban. A szürke háttér azokat az intézményeket jelöli, amelyek mindkét év rangsorában szerepeltek.

Forrás: Saját szerkesztés

Oroszország). Az átlagos magyar intézmény jelenleg körülbelül harmadát teljesíti a legjobb intézmény pontszámának, és felét a 100., illetve 200. helyezett pontszámának.

Összefoglalás, következtetések

A kutatás célja az volt, hogy idősoros helyzetképet nyújtson a hazai felsőoktatási intézmények számára arról, hogy mely nemzetközi rangsorban szerepelnek, és időben hogyan változott a helyezésük ezekben.

Az eredmények azt mutatják, hogy a magyarországi felsőoktatási intézmények jelentős része egyetlen nemzetközi rangsorban sem szerepel. Ezen intézmények számára a bekerülési feltételek tanulmányozása, illetve azok teljesítése lehet az elsődleges cél, amennyiben szeretnék magukat a nemzetközi mezőnyben is megméretetni. Tekintettel arra, hogy sok bekerülési kritérium és rangsorképző indikátor nem tekinthető fajlagos mutatónak, egy kis intézmény számára nehézséget jelenthet ezek teljesítése.

Nem túlságosan öröndetes tény, hogy az egyes nemzetközi rangsorokban szereplő hazai felsőoktatási intézmények pozíciója általában nem erősödik, hanem egyre inkább leszakadnak még a középmezőnytől is. Éppen ezért kezdeti lépésként a leszakadás okainak feltárása, majd ennek a folyamatnak a megállítása lenne az elsődleges cél.

Köszönetnyilvánítás

Jelen kutatás az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenn tartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt keretében jött létre.

IRODALOM

- EDERER, P., SCHULLER, P. & WILLMS, S. (2009) University Systems Ranking: Citizens and Society in the Age of the Knowledge. *Educational Studies, Higher School of Economics*, Vol. 5. No. 3. pp. 169–202.
- FÁBRI GY. (2020) Van-e kiút a rangsorok hamis bűvöletéből? *Magyar Tudomány* folyóiratba beküldött kézirat.
- KOSZTYÁN Zs. T., BANÁSZ Zs., CSÁNYI V. V. & TELCS A. (2019) Rankings or Leagues or Rankings on Leagues? – Ranking in Fair Reference Groups. *Tertiary Education and Management*, Vol. 25. No. 4. pp. 289–310. <https://doi.org/10.1007/s11233-019-09028-x>
- LUKMAN, R., KRAJNC, D. & GLAVI, P. (2010) University Ranking Using Research, Educational and Environmental Indicators. *Journal of Cleaner Production*, Vol. 18. No. 7. pp. 619–628. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.09.015>
- OLCAY, G. A. & BULU, M. (2017) Is Measuring the Knowledge Creation of Universities Possible? A Review of University Rankings. *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 123. (Supplement C) pp. 153–160. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.03.029>
- RAPONI, V., MARTELLA, F. & MARUOTTI, A. (2016) A Biclustering Approach to University Performances: An Italian Case Study. *Journal of Applied Statistics*, Vol. 43. No. 1. pp. 31–45. <https://doi.org/10.1080/02664763.2015.10090>
- SHIN, J. C. (2011) Organizational Effectiveness and University Rankings. In: JUNG CHEOL SHIN, ROBERT K. TOUTKOUSIAN & ULRICH TEICHLER (eds) *University Rankings: Theoretical Basis, Methodology and Impacts on Global Higher Education*. Dordrecht, Springer Netherlands. pp. 19–34. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1116-7_2
- SOH, K. (2017) The Seven Deadly Sins of World University Ranking: A Summary from Several Papers. *Journal of Higher Education Policy and Management*, Vol. 39. No. 1. pp. 104–115. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2016.1254431>

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)